

რა ახალი იდეები შემოგვთავაზა პროფ. ვახტანგ გურულმა იოსებ სტალინის შესახებ?

ვახტანგ გურულმა იოსებ სტალინის თაობაზე წიგნაკი სათაურით „სტალინის დიდი ექსპერიმენტი“ 2000 წელს გამოაქვეყნა. მასში ვკითხულობთ: „იოსებ სტალინი როგორც მოაზროვნე (!) და პოლიტიკური მოღვაწე, დიდხანს დარჩება შეუცნობელი, ან ბოლომდე შეუცნობელი. სტალინის შესახებ დღემდე დანერგილი ყველა ნაშრომი უეჭველად ამტკიცებს ერთ ჭეშმარიტებას: სტალინის ნააზრევისა და ნაღვანის შეცნობა ჩვეულებრივი მოკვდავის შესაძლებლობებს აღემატება“ (დასახ. ოპუსი, გვ. 5). ავტორი განაგრძობდა: „იოსებ სტალინის ყოველი პოლიტიკური მოწინააღმდეგე, ისევე როგორც მისი თანამებრძოლები, ამოდ ცდილობდნენ ამოეცნოთ სტალინის ნააზრევის არსი და ნააზრევის რეალიზაციის პრაქტიკული შედეგი. თუმცა, ვერაფერ მიხვდა, რას ანგრევდა და რას ჰქმნიდა სტალინი – რის მიღწევას ცდილობდა ასე გულმოდგინედ. თვითონ სტალინს ამის შესახებ სიმართლე არ უთქვამს – ეს დიდი საიდუმლო სამარეში (!) თან წაიღო. ამდენად ჯერი ისტორიკოსებზე მიდგა“ (იქვე, გვ. 6).

ნათქვამის ფონზე ავტორი თავმდაბლურად აცხადებდა, რომ დასახელებული წიგნაკი ოდენ მასალებს წარმოადგენდა ი. სტალინის თემისათვის. მაგრამ ავტორმა „გაგვაბედნიერა“ და 2008 წელს გამოსცა უფრო „სერიოზული“ ნაშრომი, სადაც აღნიშნავდა: „ი. სტალინის როლისა და ადგილის განსაზღვრა სოციალური სამართლიანობისათვის ბრძოლის ისტორიაში არ არის ადვილი საქმე. ეს, პირველ რიგში, ტრადიციულ შეხედულებათა უსაფუძვლობის დამტკიცებას მოითხოვს“ (იხ. ოპუსის 2008 წლის გამოცემა, გვ. 76). 2014 წელს კვლავ დაიბეჭდა იგივე ოპუსი „მეორე შევსებული და გადამუშევებული სახით“.

თითქოს ისე ჩანს, რომ გრაფომან ავტორს შესაბამის თემაზე დიდხანს უმუშავია, მაგრამ ეს ითქმის მხოლოდ ერთი შეხედვით, ზერელე შთაბეჭდილების საფუძველზე. სინამდვილეში, არსებითად ამ „წიგნების“ სახით ქართველი მკითხველი ცოტა რამეს თუ შეიტყობს ყოფილი „ხალხთა დიდი ბელადის“ საკითხის შესახებ.

დავინწყებთ იმით, რომ ვ. გურული შესაბამის თემას იაზრებს პრო-

ვიდენციული თვალთახედვით, ასე რომ, თითქოს აგრძელებს ჩვენი ძველი ისტორიკოსების (მემატიანეების) თვალსაზრისს. დასახელებულ ნიგნაკში (2000 წლის) ვკითხულობთ: „იოსებ ჯულაშვილი ვითარების ყოველმხრივი ზუსტი ანალიზის, პერსპექტივის განჭვრეტის დიდი ნიჭით დააჯილდოვა განგებამ“ (გვ. 41). 2008 წლის გამოცემაში კვლავაც აღნიშნულია: „იოსებ სტალინი განგებამ გამოარჩია ადამიანთაგან, ხოლო მისი მემკვიდრეები ღმერთისგან დავინწყებულნი აღმოჩნდნენ, ამიტომაც ასე უსახელოდ გადაეგნენ“ (გვ. 128). თითქოს განსაკუთრებით რუსეთის 1905-1907 წლების პირველი რევოლუციის შემდგომ „ასეთ ვითარებაში განგებისაგან განსაზღვრული მისიის აღსრულებას იწყებს იოსებ ჯულაშვილი (სტალინი)“ (2014 წლის გამოც., გვ. 116). მეტიც, ამ ისტორიულ პიროვნებას „ჰქონდა საკუთარი ძალების რწმენა და იმისი მუდმივი განცდა, რომ იგი ღმერთმა გამოარჩია ნაცრისფერი მასისაგან“ (იქვე, გვ. 18). საერთოდაც ვ. გურული ასე იმოძღვრება: „ყოველი ადამიანი ქვეყნიერებას მოველინება როგორც ღვთის ნაპერწკალი. ეს იმას ნიშნავს, რომ ღმერთმა ადამიანს სასუფევლისკენ გზა გაუხსნა. შემდეგ ადამიანი დგება არჩევანის წინაშე. ასე გრძელდება ადამიდან (!) დღემდე“ (2008 წ. გამოც., გვ. 5).

როგოც ჩანს, ავტორს პარტისტორიკოსობა რელიგიური „მოძღვრებით“ ჩაუნაცვლებია!

თუ ასეა მაშინ ძალზე ძნელი იქნება რაციონალისტური, დისკურსიული აზროვნების გზით მოხდეს გააზრება იოსებ სტალინისეული აზროვნება-ნაღვანისა. გამოსავალი არ ჩანს ამგვარ მტკიცებულებაში: „რუსეთი იყო ქვეყანა, სადაც მის (ე. ი. სტალინის – გ. ყ.) ზებუნებრივ ნიჭსა და ენერჯიას გასაქანი უნდა ეპოვა. ამ პარადოქსმა განაპირობა საქართველოსა და რუსეთის ტრაგედია“ (2008 წ. გამოც., გვ. 68. იხ. აგრეთვე გვ. 69).

სამწუხაროდ, ვ. გურულის სამივე აღნიშნული ოპუსი შორსა დგას მეცნიერული ხასიათის ნაშრომების დონისაგან. ისინი ზერელე, ჟურნალისტური (მითუმეტეს ჩვენი დღევანდელი ყაიდის) ხასიათისა გახლავთ. აშკარად შეიმჩნევა ავტორის აპრიორული პოზიციები გაითვალისწინოს ეკლესიის, სასულიერო პირთა, სტალინელებისა და ანტი-სტალინელების სათანადო შეხედულებანი. აქედან გამომდინარე, ავტორი ხშირად ისეთ მოსაზრებებს გვთავაზობს, რომლებიც საფუძველს არიან მოკლებულნი და წინააღმდეგობაში მოდიან სტალინის თემაზე მომუშავე სერიოზულ ავტორთა აზრებთან. მაგრამ ამას, რომ იტყვიან,

ვ. გურული აინუშშიც კი არ აგდებს, მას უბრალოდ არ აინტერესებს მათი თვალსაზრისები. ეტყობა, მათი წიგნები არც კი აქვს ნაკითხული. ვ. გურული მრავალჯერ (71-ჯერ) მიუთითებს მხოლოდ თავის ნასიბრძნებ მესამე ოპუსს, მხოლოდ აქა-იქ თავის და მერაბ ვაჩნაძის ერთობლივ ნაშრომს. ასე რომ, თითქოსდა არ არსებობენ რობერტ ტაკერის, ისააკ დოიჩერის, ლევ ტროცკის, როი მედვედევის, დმიტრი ვოლკოგონოვის და სხვათა წიგნები. აღარას ვამბობთ საკუთრივ ქართული ისტორიოგრაფიის თაობაზე. ავტორს თუნდაც უკანასკნელი გარემოება რომ გაეთვალისწინებინა, ვეჭვობთ საფუძვლიანი ყოფილიყო მისეული წარმოდგენები იოსებ სტალინის არაჩვეულებრივ ნიჭიერებაზე (გენიოსობას რომ ეტოლება), მის მიერ ფილოსოფიის, კერძოდ, მარქსიზმის ღრმა ცოდნაზე, ეროვნული საკითხის სიღრმისეულად დამუშავებაზე და მისთ.

სასაცილოა ვ. გურულის მტკიცება იმისა, რომ ი. ჯუგაშვილი (სტალინი) ყოველთვის კეთილგანწყობილი ყოფილიყო ილიასადმი. თუ ავტორს დავეუჯერებთ, „იოსებ ჯულაშვილმა სიცოცხლის ბოლომდე შეინარჩუნა ერთი თვისება: იყო სინმინდები (შეიძლება ძალიან ცოტა), რომელსაც იოსებ ჯულაშვილი არ ნაბილწავდა, თუნდაც მისთვის სინმინდის ნაბილწვა პოლიტიკურად მომგებიანი ყოფილიყო. ილია ერთ-ერთი ასეთი სინმინდე იყო“ (2014 წლის გამოცემა, გვ. 82). ამ განცხადების საწინააღმდეგოდ პოლიტიკოგრაფი („მენშევიკი“) იოსებ ირემიშვილი ფიქრობდა, რომ სწორედ ი. სტალინი იდგა ილიას მკვლელობის ზურგს უკან. მართლაც გაგვაჩნია რიგი ფაქტებისა, რომლებიც ადასტურებენ აღნიშნულ მოსაზრებას. რაკი სიტყვამ მოიტანა, ვიტყვით იმასაც, რომ ამ თემის გარშემო ვ. გურულმა დაახვავა ისეთი აზრები, აბსოლუტურად დამორებულნი რომ არიან მეცნიერებისაგან.

რასაკვირველია, ვ. გურული იოსებ სტალინის პიროვნების როლზე ძალიან აღმატებული წარმოდგენისაა – თითქოს „იოსებ ჯულაშვილის არჩევანმა განსაზღვრა – იოსებ ჯულაშვილის მომავალი, საქართველოს მომავალი, რუსეთის (საბჭოთა კავშირის) მომავალი, მსოფლიო მომავალი“ (2000 წლის გამოცემა, გვ. 7); „თუმცა, რა უნდა გაუგო იმ ადამიანს ნაზრევსა და ნალვანში, რომელიც წერდა, რომ ისტორიაში გადამწყვეტ როლს დიდი ადამიანები კი არა, მასები ასრულებენ, იმავდროულად კი მთელი ცხოვრებით და პრაქტიკული მოღვაწეობით ამტკიცებდა, რომ ისტორიას მხოლოდ დიდი ადამიანები ქმნიან“ (2014

ნლის გამოც., გვ. 231). უნდა ვიფიქროთ, რომ ამ შემთხვევაში ავტორისეული ისტორიის პროვიდენციული გაგებაც უნდა გათვალისწინებული იქნეს! ამასთანავე ვ. გურული ბედისწერის როლსაც გახაზავს (2008 წ. გამოც., გვ. 92), რაც თითქოს იმაშიც გამოჩნდა, რომ ნიკოლოზ II რეფორმებზე არ ფიქრობდა!

სათანადო დასაბუთებათა, კონტრარგუმენტების მოტანა ზედმეტად გვეჩვენება, რადგან ეს უკვე გაკეთებულია რიგ გამოჩენილ ისტორიკოსთა (არა ვ. გურულის რანგისა) მიერ და მათი აქ გამეორება ძალიან შორს ნაგვიყვანდა, მაგრამ ვ. გურულისთვის ზედმეტი იქნება ამის შესმენა. ამკარაა, რომ იგი გატაცებულია იაფი პოპულარობის მოპოვებით, ჟურნალისტთა წრეზე შთაბეჭდილების მოხდენით.

განა საჭიროებს სათანადო კომენტარს მაგალითად, ვ. გურულისეული ფრაზა: „მთელი სოციალისტური მოძღვრება, მათ შორის, სოციალ-დემოკრატიული იდეოლოგია, დემაგოგიის დიდი დოზით არის გაჯერებული. ევროპელი თუ რუსი სოციალისტები გულმხურვალე რევოლუციონერებად რომ ასალებდნენ თავს, სინამდვილეში ძალზე იაფფასიანი დემაგოგები იყვნენ. ამ თვალსაზრისით იოსებ ჯულაშვილი მათი მონაფე არ ყოფილა. იგი მასწავლებლებს ბევრად აღემატებოდა. იოსებ ჯულაშვილთან შედარებით ევროპელი და რუსი დემაგოგი სოციალისტები საწყალ არსებებად გამოიყურებოდნენ“ (2008 წლის გამოც., გვ. 42).

ანდა როგორ გავიგოთ არსი ასეთი მოსაზრებისა: „პირველი მსოფლიო ომის შემდგომ ძველი თაობის პოლიტიკოსთა პლეადამ (ლოიდ (!) ჯორჯი, ჟორჟ კლემანსო, ვუდრო ვილსონი და სხვ.) ასპარეზი დაუთმო ახალი თაობის პოლიტიკოსებს (იოსებ სტალინს, ფრანკლინ რუზველტს, უინსტონ ჩერჩილს“)* (2014 წლის გამოც., გვ. 210).

ვ. გურულის მიხედვით, თურმე ვლადიმერ ლენინი იოსებ სტალინის მაჩანჩალა ყოფილა და მისეული ნასიბრძნი მეორისაგან მითვისებულ პლაგიატს წარმოადგენს. ავტორის მიხედვით, „ვლადიმერ ლენინი მარქსისტი არასდროს ყოფილა, არც XIX საუკუნის 90-იან წლებში და არც 1917 წელს“ (2008 წლის გამოც., გვ. 78). თურმე ვ. ი. ლენინი ოდენ ბლანკის (მის სახელს ვ. გურული არასწორად ხმარობს) ყოფილა, ასე რომ, ამ შემთხვევაში პეტრე ტკაჩოვის სახელი მივიწყებულია.

საინტერესოა თუ რას გვეტყვის ვ. გურული „გამოჩენილ რუს პო-

* მოგეხსენებათ, ჩერჩილი კვლავ დაბრუნდა დიდ პოლიტიკაში.

ლიტიკოს ალექსანდრე გორჩაკოვზე“, რომელიც რუსეთის პოლიტიკურ ასპარეზზე 1917 წლის თებერვალ-მარტის რევოლუციის შემდგომ გამოჩენილა? (2014 წ. გამოც., გვ. 132). ანდა როგორ იყო პეტრე სტრუვე „ცნობილი რუსი სოციალისტი“? (2000 წ. გამოც., გვ. 37). თურმე კარლ მარქსი ისტორიას გაიაზრებდა სახელმწიფოს გარეშე (2008 წ. გამოც., გვ. 77).

ნუთუ კერძოდ ვ. გურულს არ ეხამუშება გიორგი წერეთლის მიმდევრებისთვის „ნაციონალ-სოციალიზმის“, „ნაციონალ-სოციალისტების“ იარლიყების მიწებება? მაინც რას უნდა ნიშნავდეს ავტორის თავისებური ეპიტაფია „ღმერთო, შეუნდე დამწერსაც და წამკითხველსაც (2014 წ. გამოც., გვ. 231).

დასასრულს დავძენთ, რომ ვახტანგ გურულის მსგავს ოპუსებზე თავისთავად ყურადღების გამახვილება არ ღირს, მაგრამ ეს საჭიროდ ვცანით იმიტომ, რომ ავტორი მკითხველებს თვალეში ნაცარს აყრის და თანაც იგი ერთ-ერთ უნივერსიტეტში გვევლინება მოძღვრად, ვითომდაც მაღალი რანგის პროფესიონალი ისტორიკოსების მომზადებაში და ბოლოს, იმიტომ რომ ნუ ჰგონია მას, რომ დღევანდელ ქართველ ისტორიკოსთა საზოგადოებრიობა სულ მთლად უვიცია და ვერ აცნობიერებს ვ. გურულის „ფენომენის“ არსს.